

Regelverk om plantehelse og 4B kulturer i veksthus

Annichen Smith Eriksen, NLR Viken. 4/2, 2019

Lov og forskrift om plantehelse

Plantehelse er regulert av «Lov om matproduksjon» ([matloven](#)) og «Forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjørere» ([forskrift om plantehelse](#)). Hensikten med regelverket er blant annet å hindre spredning av karanteneskadegjørere.

Bedrifter som driver produksjon og omsetning av planter, er pålagt å gjennomføre internkontroll for plantehelse og må dokumentere skriftlig at de har rutiner som sørger for at bestemmelsen i §9 i plantehelseforskriften blir fulgt.

Det er vedtatt endringer i plantehelseforskriften og de trådte i kraft 1. mars 2016. Produksjonskontrollen som tidligere har vært Mattilsynets ansvar, er nå overført til den enkelte virksomhet. I praksis vil det si at bedriften selv må gjennomføre kontroller og undersøkelser av plantekulturer og karanteneskadegjørere slik som det er beskrevet i vedlegg 4B i plantehelseforskriften.

På hjemmesiden til Mattilsynet finner du gode [veiledere](#) som beskriver hvordan du kan gjennomføre produksjonskontrollene i følgende kulturer: nellik, krysantemum, vertplanter til minerflue, pelargonium, planter dyrket på friland, eple, pære, Prunus (plomme, kirsebær m.m.), Rubus (bringebær, bjørnebær m.m), jordbær, kepaløk, potet og pærebrannvertplanter. Det er også en veileder som beskriver de generelle kravene som alle må følge.

Det er ikke lov å omsette 4B-kulturer, dersom man ikke kan dokumentere at de er kontrollert eller plantehelseregulert.

Hvis du har mistanke om at det i bedriften din er angrep av en karanteneskadegjører, har du plikt til å melde fra til Mattilsynet og de gir pålegg om hva som skal gjøres videre. Mens du venter på tilbakemelding fra Mattilsynet, har du ikke lov å flytte eller selge plantene og «situasjonen fryses» slik at smitten ikke spres.

Karanteneskadegjørere pelargoniumrust og søramerikansk minerflue.
Foto: M. Berland og L. Knudtson.

Kontroll av karanteneskadegjørere i veksthuskulturer

Hvem: Bedrifter som produserer og omsetter plantemateriale (f.eks. morplanter, stiklinger, småplanter, halvfabrikata og ferdigvare – med unntatt frø) av plantekulturene som er nevnt i vedlegg 4B.

Dokumentasjon av kontrollene:

Når kontrollene er gjennomført, skal det føres en logg som viser:

- Hvilken skadegjører og krav det gjelder og hva som er observert.
- Kontrolldato og –sted.
- Parti/hold med dato for kontroll og dato for omsetning.
- Hvem som har utført kontrollen.

Hva og hvordan: Tabell 1 til 5 gir en oversikt over hvilke skadegjørere man skal kontrollere for i de ulike plantekulturene og hvordan. Se også detaljert beskrivelse i [veilederen](#) som ligger på hjemmesiden til Mattilsynet.

Pelargonium. Tabell 1. Kontroll av karanteneskadegjørere i Pelargonium

Planter	Skadegjører	*Visuell kontroll	Merknad
Alle arter i Pelargonium slekten	Pestfagerfly Egyptisk bomullsfly	En gang i løpet av de siste 3 mnd = 1X	Se etter gnag av laver på plantene og voksne i ferromonfeller.
<i>Pelargonium zonale</i> og hybrider	Pelargoniumrust	En gang per mnd de siste 3 mnd = 3X	Se etter soppspor. Må heller ikke forekomme i nærheten av anlegget.

Nellik. Tabell 2. Kontroll av karanteneskadegjørere ved produksjon av nellik. Dette gjelder for alle arter og krysninger innen slekten *Dianthus*.

Skadegjører	Kontroll	Merknad
Pestfagerfly Egyptisk bomullsfly	En gang i løpet av de siste 3 mnd = 1X	Se etter gnag av laver på plantene og voksne i ferromonfeller.
Søramerikansk minerflue Floridaminerflue	En gang per mnd de siste 3 mnd = 3X	Se etter voksen minerflue på limfeller og etter skade (miner) av larver på plantene.
Prydplantebløtråte Visnesyke på nellik Nellikkransskimmel	Importert plantemateriale: Plantesunnhetssertifikat* skal oppbevares i 3 år. Norsk plantemateriale: Morplantene skal være testet minst en gang i løpet av de siste 2 årene. Analyseresultatene skal oppbevares. Visuell kontroll av plantene i produksjon.	

*Dersom du mottar importerte plantemateriale via grossist, må du be om å få nødvendig dokumentasjon i form av kopi av plantesunnhetssertifikat.

Vertplanter til minerflue

Ved produksjon av tomat, agurk og paprika gjelder krav om kontroll av minerflue bare for produksjon der man omsetter hele planter = småplanteproduksjon og ikke ved ordinær produksjon der man bare omsetter fruktene (tomat, agurk og paprika).

Tabell 3. Kontroll av planter og formeringsmateriale (unntatt frø) for vertplanter til minerflue.

Planter	Skadegjører	Kontroll	Merknad
<p>Blomster: aster, nellik, exacum, gerbera, brudeslør, verbena maregritter (<i>Argyranthemum</i>), krysantemum(<i>Dendranthema</i>), krage (<i>Leucanthemum</i>), lupin og reinfann.</p> <p>Grønnsaker: tomat, agurk, paprika, salat, hageselleri, kål, eggfrukt og spinat.</p>	<p>Søramerikansk minerflue</p> <p>Floridaminerflue</p>	En gang per mnd de siste 3 mnd = 3X	Se etter voksen minerflue på limfeller og etter skade (miner) av larver på plantene.

Krysantemum (*Dendranthema*)

Tabell 4. Kontroll av karanteneskadegjørere ved produksjon av krysantemum.

Skadegjører	Kontroll	Merknad
<p>Pestfagerfly</p> <p>Egyptisk bomullsfly</p>	En gang i løpet av de siste 3 mnd = 1X	Se etter gnag av laver på plantene og voksne i ferromonfeller.
<p>Søramerikansk minerflue</p> <p>Floridaminerflue</p>	En gang per mnd de siste 3 mnd = 3X	Se etter voksen minerflue på limfeller og etter skade (miner) av larver på plantene.
<p>Hvit krysantemumrust</p>	En gang per mnd de siste 3 mnd = 3X	Se etter soppsporere. Må heller ikke forekomme i nærheten av anlegget.
<p>Krysantemumdvergsyke</p>	<p>Importert plantemateriale: *Plantesunnhetssertifikat skal oppbevares i 3 år.</p> <p>Norsk plantemateriale: Alternativ 1: Morplantene skal være testet og prøver tas fra en av de tre siste generasjoner av morplanter. Analyseresultatene skal oppbevares. Alternativ 2: visuell kontroll av morplanter på blomstringstidspunkt.</p>	
<p>Prydplantebeltråte</p>	<p>Importert plantemateriale: *Plantesunnhetssertifikat skal oppbevares i 3 år.</p> <p>Norsk plantemateriale: Morplantene skal være testet minst en gang i løpet av de siste 2 årene. Analyseresultatene skal oppbevares. Visuell kontroll av plantene i produksjon.</p>	

*Dersom du mottar importerte plantemateriale via grossist, må du be om å få nødvendig dokumentasjon i form av kopi av plantesunnhetssertifikat.

Jordbær

Veilederen gjelder for alle arter av jordbær, både for hagejordbær (*F. ananassa*), markjordbær (*F. vesca*), månedsjordbær (*F. vesca var. semperflorens*) og parkjordbær (*F. moschata*), for produksjon i veksthus eller på friland og alle typer plantemateriale (unntatt frø) som morplanter, barrotsplanter, rota eller urota stiklinger og utløperplanter.

Først må du dokumentere plantematerialets opprinnelse.

Plantematerialets opprinnelse	Dokumentasjonskrav
Norsk plantemateriale	Kvittering, pakkseddel e.l. som viser at morplantene er norske.
Europeisk plantemateriale	Plantene må ha et plantesunnhetssertifikat og et sertifiseringsdokument.
Ikke europeisk plantemateriale	Det må søke om dispensasjon og du må ha en frigivelseserklæring fra Mattilsynet som viser at plantene har stått i karantene og bestått alle tester.

Tabell 5. Kontroll av karanteneskadegjørere ved produksjon av jordbær planter og formeringsmateriale (unntatt frø).

Skadegjører	Kontroll
Rød marg i jordbær	Skriftlig egenerklæring på at produksjonsstedet er fritt for rød marg. Fra 1/1, 2019 er det ikke lenger krav om testing for rød marg ved produksjon av jordbærplanter kun til direkte salg til privatkunder . Men planter som lages til jordbærprodusenter, eller jordbærsmåplanter til gartnerier som skal videre produsere til ferdigvare, må fortsatt testes for rød marg og være funnet fri for rød marg. Prøven må tas siste 18 mnd før salg. Det anbefales også en visuell kontroll av plantene.
Bakteriebladflekk på jordbær	Skriftlig egenerklæring på at produksjonsstedet er fritt for Bakteriebladflekk på jordbær Visuell kontroll av plantene i løpet av de siste 18 mnd før omsetning.
Arabismosaikkvirus Bringebærringflekkvirus Jordbærbladkrøllvirus Jordbærlatentringflekkvirus Gul bladrandsyke Tomatsvartringvirus Strawberry mottle virus Jordbærnervebåndvirus	Visuell kontroll av plantene i løpet av de siste 18 mnd før omsetning.

Skriftlig egenerklæring

For Rød marg og Bakteriebladflekk på jordbær må du fyllet ut skjemaet for [Skriftlig egenerklæring](#) på at disse to skadegjørerne ikke er kjent å forekomme på produksjonsstedet (= i bedriften din).

Denne egenerklæringen skal være basert på informasjon fra flere ulike kilder, for eksempel:

- Loggført egenobservasjon etter visuell kontroll i felt.
- Informasjon fra leverandør av plantemateriale til produksjonsstedet.
- Analyseresultater fra laboratorieundersøkelser = gjelder for rød marg.

Planteprobe for rød marg

Fra 1/1, 2019 er det ikke lenger krav om testing for rød marg ved produksjon av jordbærplanter kun til **direkte salg til privatkunder**.

Men planter som lages til jordbærprodusenter, eller jordbærsmåplanter til gartnerier som skal videre produsere til ferdigvare, må fortsatt testes for rød marg og være funnet fri for rød marg. Prøven må tas siste 18 månedene før salg og kan sendes til [Planteklinikken](#), postboks 115, 1431 ÅS. En prøve (= 20 planter). Det er nok å sende jordklumpen og ikke hele jordbærplanten, siden det er røttene som analyseres. Se mer detaljert info i [veilederen for jordbær](#) om hvordan prøvene skal tas. Ta vare på prøveresultatet som dokumentasjon.

Ta kontakt med din lokale rådgiver i NLR Viken, så hjelper vi deg med internkontrollen av 4 B kulturene dine 😊.